

MARKETING

ILMIY, AMALIY VA OMMABOP JURNAL

1-oktyabr- O'qituvchi va
Murabbiylar kuni

№9 – SON

9710 xalqaro daraja

№240874

ISSN: 3060-4621

2025-YIL, SENTYABR

JURNALNING MAQSADI

Tadbirkorlik-biznes faoliyatini tashkil etishning marketing asoslarini, yo'nalishlari, echimlari, vositalarini yaratish va rivojlantirish

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

TEL: (97) 783-84-64

VEB-SAYT

www.marketingjournal.uz

ELEKTRON POCHTA:

info@marketingjournal.uz

TELEGRAM BOT:

[@marketinjournalbot](https://t.me/marketinjournalbot)

TELEGRAM KANAL:

<https://t.me/tdiumarketingjournal>

MUASSIS

“Tadbirkor va ishbilarmon” MCHJ

JURNALNING ILMIYLIGI

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining **2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

INDEKSATSIYA

BOSH MUHARRIR

Xakimov Ziyodulla Axmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Yusupov Muxamadamin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor;

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori;

Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, i.f.d., prof., TDIU Marketing kafedrasini mudiri;

Soliyev Axmadjon Soliyevich, i.f.d., NaMTI Marketing kafedrasini professori;

Ikramov Murad Akramovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich, i.f.d., prof., TDIU Iqtisodiy xavfsizlik kafedrasini mudiri, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi;

Zarova Elena Viktorovna, i.f.d., G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti professori, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi

Akramov Tohir Abdurahmonovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Samadov Asqarjon Mishomovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxo'ja qizi, i.f.n., dots., TDIU Kengash kotibi;

Sobirov Azizbek Avazbekovich, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Sadikov Shoxrux Shuxratovich, PhD, dots., TIU Departament boshlig'i;

Musyeva Shoirazimovna, i.f.n., SamISI Marketing kafedrasini professori;

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Djurabayev Otabek Djurabayevich, i.f.d., TDIU Innovatsion menejment kafedrasini dotsenti;

Karimova Shirin Zoxid qizi, PhD, TDIU Axborot texnologiyalari kafedrasini katta o'qituvchisi;

Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbaevich, DSc., Namangan muhandislik-qurilish instituti dotsenti;

Fayzullayev Javlonbek Sultonovich, DSc., TDIU, Yashil iqtisodiyot kafedrasini dotsenti;

Aliyev Yashnarjon Egamberdiyevich, DSc., TDIU, "Iqtisodiy va moliyaviy xavfsizlik" kafedrasini professori

Bobojonov Azizjon Babaxanovich, DSc, TDIU, "Raqamli iqtisodiyot" kafedrasini dotsenti

Allayarov Shamsiddin Amanullayevich, DSc, prof., TDIU, "Savdo ishi" kafedrasini mudiri

Jumayev Olimjon Sadulloevich, DSc, Raqobat siyosati va iste'molchilar huquqlari tadqiqotlari markazi direktori

Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich, PhD., TDIU Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari fakulteti dekan muovini

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., Alfraganus universiteti "Menejment va marketing" kafedrasini mudiri

Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, TDIU biznes boshqaruvi va logistika kafedrasini professori

Tuychiyev Alisher Jurayevich, Alfraganus University "Iqtisodiyot" fakulteti dekani professor

Nazarova Ra'no Rustamovna, TDIU "Yashil" iqtisodiyot kafedrasini mudiri, Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Usmonov Bunyod Aktam o'g'li, PhD, TDIU Moliyaviy tahlil kafedrasini v.b.dotsenti;

Dehqonov Burxon Rustamovich, PhD., TDIU Ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish bo'limi bosh mutaxassisi;

Turobova Hulkar Rustamovna, PhD., BuxDU, Yashil iqtisodiyot va agrobiznes kafedrasini dotsenti;

Elektron nashr 603 sahifa. E'lon qilishga 2025-yil 29-sentyabrda ruxsat etildi

MUNDARIJA

ЭТАПЫ РАЗРАБОТКИ МЕХАНИЗМОВ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ	7
Кучаров Абдор Собиржонович, Бобожонов Азизжон Бабаханович, Хусейнов Рахим Али оглы	
KADRLAR TAYYORLASH MENEJMENTIDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO‘LLAB-QUVVATLASHGA QARATILGAN TA‘LIM XIZMATLARI KO‘RSATISH TURLARI TAHLILI	16
Ergashev To‘lqin Shokirovich	
ЭВОЛЮЦИЯ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО БИЗНЕСА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ.....	23
Мирисаев Абдурахман Абдулахатович	
E-COMMERCE DIFFERENCES BETWEEN DEVELOPING AND DEVELOPED COUNTRIES.....	33
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
TO‘QIMACHILIK KORXONALARINING MARKETING DASTURLARINI RAQAMLASHTIRISH ASOSIDA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI	40
Ikramova Taxmina Latifovna	
MINTAQAVIY RESURLARNI BOSHQARISHDA MENEJMENT YONDASHUVLARI: INSTITUTSIONAL NAZARIYA VA IQTISODIY XAVFSIZLIK INDIKATORLARI ASOSIDA BAHOLASH.....	50
Ismoilov Abdulxoliq Muxiddin o‘g‘li	
TADBIRKORLIKNI BOSHQARISHDA ZAMONAVIY YETAKCHILIK MODELLARIDAN FOYDALANISH	60
Kazakov Olim Sabirovich	
TO‘G‘RIDAN-TO‘G‘RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI QABUL QILUVCHI MAMLAKATLAR IQTISODIYOTIGA TA‘SIRI BO‘YICHA EKONOMETRIK DALILLAR: USLUBLARGA ASOSLANGAN SHARH	67
Madumarov Xusniddin Komilovich	
TO‘QIMACHILIK KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI TA‘MINLASHDA KORPORATIV MADANIYAT VA MARKETING STRATEGIYALARI UYG‘UNLIGI	78
Matrizayeva Dilaram Yusupbayevna	
AHOLINING MODDIY FAROVONLIGI TUSHUNCHASI VA UNGA TA‘SIR ETUVCHI OMILLARI	84
Mirzamurodov Oltinbek Sultonali o‘g‘li	
SUN‘IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN KICHIK BIZNESDA FOYDALANISHNING XORIJIY TAJRIBALARI VA O‘ZBEKISTONDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI	90
Navruz-zoda Layli Baxtiyorovna	
CHAKANA SAVDODA ONLAYN KO‘RIB, OFLAYN XARID QIL (ROPO) MODELIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARINI ANIQLASH.....	98
Rajapova Gulmira	
TRANSPORT-LOGISTIKA TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY MEXANIZMLARNING ROLI VA SAMARADORLIGI	105
Agzamova Marguba Mirabdullayevna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA ISHLAB CHIQRISHNI AVTOMATLASHTIRISH, ERP VA CRM TIZIMLARINI JORIY ETISH ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH	113
Uzakova Umida Ruziyevna	
FEATURES AND DISADVANTAGES OF IMPLEMENTING THE DIGITAL ECONOMY FOR CONSTRUCTION COMPANIES	122
Kurbanova Maftuna Lazizovna, Muhammad al-Khwarizmi	
LEVERAGING INNOVATIVE MARKETING STRATEGIES IN RETAIL THROUGH DISTRIBUTED DATA AND KNOWLEDGE-BASED SYSTEMS	134
Karimova Nafisabonu Djamshidovna	
XALQARO RAQOBATBARDOSHLIKNI BAHOLASH BO‘YICHA USLUBIY YONDASHUVLAR....	145
Mallaboyev Anvarjon Sotvoldiyevich	

FOREIGN EXPERIENCE IN ORGANIZING REMOTE BANKING SERVICE	154
Abduvohidov Abdumalik Mahkamovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING	
IQTISODIY-IJTIMOIIY OQIBATLARI TAHLILI	161
Xatamov Nurbek Ochildiyeovich	
THE IMPACT OF GREEN BUSINESS EDUCATION AMONG ENTREPRENEURS ON THE	
ECONOMY: A LITERATURE REVIEW	172
Amonov Sardor Zamon o'g'li, Turobova Hulkar Rustamovna	
ISTE'MOLCHILARNING EKOLOGIK ONGINI SHAKLLANTIRISHDA RAQAMLI	
MARKETINGNING ROLI	188
Uzoqova Dilnoza Yusuf qizi	
QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQUVCHI KORXONALARNI BOSHQARISHNING	
XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI VA ULARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	196
Uzakova Umida Ruziyeвна	
TEMIR YO'L TRANSPORTI INFRATUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH VA LOGISTIKA	
SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANISH	
IMKONIYATLARI.....	203
Qilichev Umid Ibodullayevich	
UNIVERSITETNI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA BENCHMARKING USULIDAN	
FOYDALANISH YO'LLARI.....	210
Maxmudov Faxriddin Umarovich	
O'ZBEKISTONDA UY-JOY QURILISHINI RIVOJLANISHI TAHLILI	219
Usmanov Mirumar Abdulla o'g'li	
KIMYO SANOATI KORXONALARIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH	
SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING	
NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI.....	228
Sabirov Oybek Shavkatbekovich	
QASHQADARYO VILOYATIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK TOMONIDAN ISHLAB	
CHIQUILGAN MAHSULOT HAJMINING PROGNOZLASH.....	237
Xudoyorov Laziz Niyozovich	
РАЗВИТИЕ ИННОВАЦИОННОГО МЕНЕДЖМЕНТА В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ	
ГЛОБАЛЬНОЙ КОНКУРЕНЦИИ.....	246
Азизов Ильдар Рафаэльевич	
TIJORAT BANKLARI IQTISODIY SAMARADORLIGINI RAQAMLI XIZMAT TURLARI ORQALI	
RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLARI.....	254
Foziljonova Mushtariybonu Farruxbek qizi	
KORXONALAR PUL OQIMLARI BOSHQARUVIDA PROGNOZ USULLARIDAN FOYDALANISH	263
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li	
ELEKTRON SAVDO SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI	
INTEGRATSIYALASHGAN RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINING O'RNI VA AMALIY	
JIHATLARI.....	270
Abidjonov Nodirbek Odiljon o'g'li	
INNOVATSION IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHDAGI ILG'OR XORIJ MAMLAKATLAR	
TAJRIBASI.....	277
Rajabov Alibek Xushnudbekovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORIDA YASHIL SUG'URTA KONSEPSIYASI: ZARURAT, JORIY	
HOLAT VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	285
Zoyirov Laziz Subxonovich	
BREND QIYMATINI ANIQLASHNING METODOLOGIK YONDASHUVLARI VA ULARNING	
SAMARADORLIGI.....	294
Maxmudov Tohirjon Olimjonovich, Odilov Akbarjon Nosirjon o'g'li	
XUSUSIY OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI BOSHQARISHNI	
TAKOMILLASHTIRISH.....	304
Gulmatov Bahodir Xabibullayevich	

KORXONALAR BREND QIYMATINI ANIQLASHNING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARI	311
Maxmudov Tohirjon Olimjonovich	
MINTAQA TURIZM SALOHİYATINI VA UNGA TASIR ETUVCHI OMILLAR.....	318
Nasriddinov Husanbek Sadriddin o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OZIYQ-OVQAT SANOATI DON MAHSULOTLARI TARMOG'IDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH: NAZARIY-METODOLOGIK YONDASHUV	324
Dildora Kurbanova	
XALQARO SAVDONING SIRKULAR IQTISODIYOT TAMOIYLLARIGA UYG'UNLASHUVIDA ASOSIY TENDENSIYALAR.....	333
Muratova Shohista Nimatullayevna	
QISHLOQ XO'JALIGI KLASSTERLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI.....	342
Yuldasheva Dildora Kamiljan qizi	
KOMPAIYALARDA IQTISODIY KO'RSATKICHLARNI YAXSHILASHDA XODIMLAR SALOHİYATINING O'RNI.....	350
Sattarov Shuxrat Abug'affarovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI HUDUDLARI RIVOJLANISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	355
O'rozov Azamat Otaboyevich	
KIMYO SANOATI KORXONALARIDA RAQAMLI KOMMUNIKATSIYA STRATEGIYALARINING SAMARADORLIGINI KPI VA ROI INDIKATORLARI ASOSIDA BAHOLASH.....	363
Muminova Dildora Dilshadovna	
HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT THROUGH INVESTMENT: INTERNATIONAL EXPERIENCE OF DEVELOPING COUNTRIES	371
Akhmadaliyeva Nikholakhon	
MILLIY IQTISODIYOTNING TASHQI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHGA YONDASHUVLAR.....	378
Jalolov Bekzod Sherzod o'g'li	
"DAVLATNING IQTISODIY XAVFSIZLIGI" TOIFASIGA YONDASHUVLARNING PAYDO BO'LISHI VA EVOLYUTSIYASI	384
Karimov Javlon Ko'ziyevich	
ESG (ENVIRONMENTAL, SOCIAL, GOVERNANCE) TAMOIYLLARINI DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALARDA JORIY ETISH.....	395
Ismailov Allayor Rashidovich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA ISHLAB CHIQRISHNI SIFAT MENEJMENTI TAMOIYLLARI ASOSIDA TASHKIL ETISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR.....	405
Achilov Ilmurad	
INVESTITSION SALOHİYATNI OSHIRISH ORQALI MINTAQALARNI IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISH YO'LLARI	415
Qobilov Anvar Eshpo'lotovich	
"YASHIL IQTISODIYOT" TAMOIYLLARI ASOSIDA IQTISODIY XAVFSIZLIK SOHASIDA BOSHQARUV QARORLARINI ASOSLASHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI.....	424
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA SUG'URTA KOMPAIYALARINING INVESTITSION FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	433
Haqberdiyev Bekzod Uktamovich	
O'ZBEKISTONDA BARQAROR IQTISODIY O'SISH VA ATROF MUHIT MUHOFAZASINI TA'MINLASH MAQSADIDA KICHIK BIZNES VA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARI	444
Uskenbayeva Dilnoza Bakhodir qizi	
TRANSPORT TIZIMLARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	453
Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li	

MAMLAKAT IQTISODIYOTIDA OZIYQ-OVQAT SANOATI KORXONALARI FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH MASALALARI	459
Xusanova Gavhar	
O'ZBEKISTONDA AHOLI TURMUSH FARAVONLIGI ASOSIY KO'RSATKICHLARI VA ULAR DINAMIKASI TAHLILI.....	467
Atayev Jahongir Erkinovich	
СОВРЕМЕННАЯ МЕТОДОЛОГИЯ ОЦЕНКИ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА РАЗВИТИЕ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО БИЗНЕСА	476
Исраилов Рустамбек Ибрагимович	
REKLAMA XIZMATLARI BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH BO'YICHA XORIY TAJRIBASI VA UNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH YO'NALISHLARI.....	487
Xamrakulov Azamat Baxritdinovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BAHOLASH VA BOSHQA TUZILMALARNING O'ZARO HAMKORLIK MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	496
Rixsimbayev Odiljon Kabildjanovich	
MINTAQAVIY RIVOJLANISH VA SANOAT KORXONALARINI JOYLASHTIRISHNING IQTISODIY MOHIYATI.....	505
Nuritdinov Botir Kodirxanovich	
INVESTITSIYALAR VA ULARDAN TADBIRKORLIK FAOLIYATIDA SAMARALI FOYDALANISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	517
Isakov Axmadali Esanbaevich	
KORXONALARNI BUDJETLASHTIRISH ASOSIDA BOSHQARISHNING XALQARO TAJRIBALARI.....	525
Sobirov Shoyadbek Kurbonaliyevich	
IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISH BO'YICHA JORIY MEXANIZMLARNING TAHLILI	537
Tirkashev Farruxjon Xolyigitovich	
TASHABBUSLI BYUDJETLASHTIRISHNI AMALGA OSHIRISH MEXANIZMLARIGA QARATILGAN CHORA-TADBIRLAR HAMDA ERISHILGAN NATIJALAR TAHLILI.....	545
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN DIGITAL MARKETING OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN UZBEKISTAN.....	553
Sadikov Shokhrux Shukhratovich	
INVESTITSIYALARNI MOLIYAVIY BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	558
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA TURIZM SOHASIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV MEXANIZMLARINI SHAKLLANTIRISH	566
Tajieva Shaxnoza Mamarejabovna	
MINTAQALAR KESIMIDA INNOVATSION SALOHİYAT NOMUTANOSIBLIKLARINING SABABLARI VA EKONOMETRIK TAHLILI.....	576
Dadamirzayev Muzaffar Xabibullayevich	
MINTAQAVIY SANOATNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI.....	586
Ochilov Akram Odilovich, Ro'ziqulov Jamshid Ulug'bek o'g'li	
SUG'URTA INSTITUTLARI FAOLIYATIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA UNING IQTISODIY KO'RSATKICHLARGA TA'SIRI.....	594
Sherov Sanjar Radjabovich	

MAMLAKAT IQTISODIYOTIDA OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARI FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH MASALALARI

Xusanova Gavhar

Shahrisabz davlat pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti dekan o'rinbosari

ORCID: 0009-0008-7894-1851

E-mail: xusanovagavhar27@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada mamlakat iqtisodiyotida oziq-ovqat sanoati korxonalari faoliyatini strategik boshqarishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Tadqiqotda strategik boshqaruvning mohiyati, uning zamonaviy model va mexanizmlari, shuningdek, oziq-ovqat sanoati korxonalarida strategik rejalashtirish va qaror qabul qilish jarayonlarining o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilingan. Maqolada korxonalarning raqobatbardoshligini oshirish, innovatsion rivojlanish yo'nalishlarini aniqlash, ishlab chiqarish samaradorligini ta'minlash hamda bozor talablariga moslashuvchan boshqaruv tizimini shakllantirishning ahamiyati asoslab berilgan. Shu bilan birga, sohada strategik boshqaruvni takomillashtirish, resurslardan oqilona foydalanish va korxonalar barqarorligini mustahkamlashga doir takliflar ilgari surilgan. Tadqiqot natijalari oziq-ovqat sanoati korxonalarini rivojlantirish va iqtisodiyotning umumiy barqarorligini ta'minlashda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: strategik boshqaruv, oziq-ovqat sanoati, korxona samaradorligi, innovatsion rivojlanish, raqobatbardoshlik, rejalashtirish, resurslardan foydalanish, barqarorlik, iqtisodiy islohotlar, menejment.

Аннотация

В данной статье раскрыты теоретические и практические аспекты стратегического управления деятельностью предприятий пищевой промышленности в экономике страны. В исследовании проанализирована сущность стратегического управления, его современные модели и механизмы, а также особенности процессов стратегического планирования и принятия управленческих решений на предприятиях пищевой промышленности. В статье обосновано значение повышения конкурентоспособности предприятий, определения направлений инновационного развития, обеспечения эффективности производства и формирования гибкой системы управления, соответствующей требованиям рынка. Кроме того, выдвинуты предложения по совершенствованию стратегического управления в отрасли, рациональному использованию ресурсов и укреплению устойчивости предприятий. Результаты исследования имеют важное научно-практическое значение для развития предприятий пищевой промышленности и обеспечения общей экономической стабильности.

Ключевые слова: стратегическое управление, пищевая промышленность, эффективность предприятия, инновационное развитие, конкурентоспособность,

планирование, использование ресурсов, устойчивость, экономические реформы, менеджмент.

Abstract

This article explores the theoretical and practical aspects of strategic management in the activities of food industry enterprises within the national economy. The study analyzes the essence of strategic management, its modern models and mechanisms, as well as the specific features of strategic planning and decision-making processes in food industry enterprises. The article substantiates the importance of enhancing enterprise competitiveness, identifying directions for innovative development, ensuring production efficiency, and forming a flexible management system that meets market demands. In addition, it presents proposals for improving strategic management in the sector, rational use of resources, and strengthening enterprise sustainability. The research results have significant scientific and practical importance for the development of food industry enterprises and for ensuring overall economic stability.

Keywords: strategic management, food industry, enterprise efficiency, innovative development, competitiveness, planning, resource utilization, sustainability, economic reforms, management.

KIRISH

Mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishi bevosita tarmoqlar faoliyatining samaradorligi va ularni boshqarishning strategik yoʻnalishlariga bogʻliqdir. Xususan, oziq-ovqat sanoati korxonalari milliy iqtisodiyotning asosiy tarmoqlaridan biri sifatida aholi farovonligini taʼminlash, oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash hamda eksport salohiyatini oshirishda muhim rol oʻynaydi. Shu sababli, ushbu korxonalar faoliyatini samarali boshqarish va ularni strategik rivojlantirish masalalari bugungi kunda iqtisodiy siyosatning eng dolzarb yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxona faoliyatini boshqarish qisqa muddatli maqsadlar bilan cheklanib qolmasdan, uzoq muddatli istiqbolga yoʻnaltirilgan strategik yondashuvni talab etadi. Strategik boshqaruv korxonaga tashqi muhitdagi oʻzgarishlarga moslashish, ichki resurslarni optimal taqsimlash, raqobat ustunliklarini shakllantirish va barqaror oʻsishni taʼminlash imkonini beradi. Ayniqsa, oziq-ovqat sanoati korxonalari uchun strategik rejalashtirish va menejment tizimini toʻgʻri tashkil etish ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va mahsulot sifatini xalqaro standartlarga moslashtirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Soʻnggi yillarda Oʻzbekiston Respublikasida oziq-ovqat sanoatini modernizatsiya qilish, tarmoq korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish va ularni eksportga yoʻnaltirilgan ishlab chiqarish tizimiga integratsiya qilish borasida muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq, strategik boshqaruv mexanizmlarini amaliyotga toʻliq joriy etish, resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish va uzoq muddatli rivojlanish konsepsiyalarini ishlab chiqish zarurati hanz dolzarb boʻlib qolmoqda.

ADABIYOTLAR SHARHI

Bugungi kunda mamlakatimizda oziq-ovqat sanoati faoliyatini rivojlanishi va uni strategik boshqarish yoʻnalishida ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Amalga

oshirilayotgan tadqiqot doirasida oziq-ovqat sanoati korxonalari faoliyatini strategik boshqarish bo'yicha mahalliy olimlarimizdan N.M.Ziyavitdinovanning tadqiqotlarida oziq-ovqat sanoati korxonalarida bozor strategiyasini shakllantirishda, ularni rivojlantirish yo'nalishlarini ishlab chiqish va tarmoq boshqaruvining tashkiliy tuzilishi takomillashtirilgan [1].

Xorijiy tadqiqotchi olimlardan L.Albastovoy, I.Ansoffa, O.Vixanskogo, V.Gradova, I.Gurkova, A.Yegorova, P.Zabelina, Dj.Kvinna, A.Kibanova va boshqalar. sanoat sohasini, jumladan oziq-ovqat sanoati faoliyatini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirishga hamda soha faoliyatini vertikal va gorizontaal klasterli yondashuv asosida rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlar olib borgan [2].

Fikrimizcha, oziq-ovqat sanoati korxonalarining strategik boshqarish jarayoniga omillar ta'sirini baholash, oziq-ovqat sanoati korxonalari faoliyatiga mavsumiylik omili ta'sirini baholash va oziq-ovqat sanoati korxonalari faoliyatini strategik boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari soha faoliyatining rivojlanish davrini qisqartiradi hamda iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari ortadi.

METODOLOGIYA

Tadqiqotda oziq-ovqat sanoati korxonalari faoliyati ko'rsatkichlarini baholash asosida monografik tadqiqotlar asosida nazariy va amaliy jihatdan keng o'rganib chiqildi. Rasmiy statistik ma'lumotlari asosida EvIEWS 10 dasturidan foydalangan holda, asosiy ko'rsatkich hisoblangan boshqaruv xodimlari soni, boshqaruv xarajatlari, kapital qo'yilmalar hajmi va unga ta'sir etuvchi vaqtli qatorlari negizida ekonometrik model aniqlandi, asosiy parametrning o'zgarish tendensiyalari baholandi hamda qisqa muddatli davr uchun prognoz ko'rsatkichlari aniqlandi. Tadqiqotni amalga oshirish jarayonida tadqiqot metodologiyasi sifatida ilmiy abstraksiya, korrelyatsion-regression tahlil, tahlil va sintez usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunga kelib respublikamizda oziq-ovqat sanoatida faoliyat yuritayotgan korxonalar soni va ular tomonidan ishlab chiqarilayotgan mahsulot hajmi yildan-yilga ortib bormoqda. O'zbekiston Respublikasida ushbu sanoat mahsulotlari hajmi 2014-2024-yillarda qariyb 7,8 martaga ortgan. Jumladan, 2014-yilda 8610,6 mlrd. so'mni tashkil etib, 2024-yilga kelib jami sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish ko'lamini ortib borishiga hisobiga 451633,9 mlrd. so'mga ortgan[3].

Tadqiqotni amalga oshirish jarayonida bugungi kunda oziq-ovqat sanoati sohasida faoliyat olib borayotgan Namangan viloyati Chortoq tumanida joylashgan "Chortoq" MCHJning 2014-2024-yillarda amalga oshirgan ijtimoiy-iqtisodiy faoliyati natijalari asosida boshqaruv jarayonlari strategiyasini aniqlash maqsadida ko'p omilli ekonometrik modellar asosida kelgusi davr uchun istiqbol ko'rsatkichlari ishlab chiqildi.

"Chortoq" MCHJ sof foyda hajmini funksiyaning yuqori cho'qqisi, ya'ni natijaviy omil sifatida belgilab olgan holda, unga ta'sir etuvchi omil ko'rsatkichlarini Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi Namangan viloyati bosh

boshqarmasining yetakchi ekspertlari ishtirokida o'tkazilgan ekspert tahlili asosida tanlangan quyidagi ko'rsatkichlar tanlandi.

X_1 – boshqaruv xodimlari soni;

X_2 – boshqaruv xarajatlari;

X_3 – kapital qo'yilmalar hajmi.

1-jadval

“Chortoq” MCHJda kapital qo'yilmalar va boshqaruv faoliyati ko'rsatkichlarining 2014-2024-yillardagi o'zgarishi¹

Yillar	Sof foyda mln. so'm (Y)	Boshqaruv xodimlari soni, kishi (X_1)	Boshqaruv xarajatlari, mln. so'm mln. so'm (X_2)	Kapital qo'yilmalar hajmi, mln. so'm (X_3)
2014	420	6	205	500
2015	480	6	210	550
2016	520	6	222	530
2017	720	8	280	460
2018	920	13	420	480
2019	1000	15	460	220
2020	1100	18	530	430
2021	1700	22	712	10000
2022	1850	28	1042	20000
2023	1970	30	1260	30000
2024	1985	32	1236	32000

Endogen omil va unga ta'sir etuvchi ekzogen omil ko'rsatkichlarining mohiyati ko'rib chiqiladigan bo'lsa, ta'sir etuvchi omillar sifatida boshqaruv xodimlari soni, boshqaruv xarajatlari hamda kapital qo'yilmalar hajmiga muhim ta'sirga ega bo'lgan omillarni ifodalovchi omil ko'rsatkichlari asosida Kobb-Duglasning ishlab chiqarish modeli ko'rinishidagi modelga yaqin bo'lgan bog'lanishga ega bo'ladi. Ajratib olingan asosiy endogen va ekzogen omillarning bog'lanishi asosida “Chortoq” MCHJda sof foyda hajmining o'zgarish trendlarini aniqlash maqsadida yuqoridagi vaqtli qator ko'rinishidagi ma'lumotlarni EViews10 dasturidan foydalangan holda tahlil qilindi [4].

2-jadval

“Chortoq” MCHJ tanlangan omillarning korrelyatsion bog'lanishi²

	Y	X1	X2	X3
Y	1			
X1	0,986105518	1		
X2	0,964281458	0,977975199	1	
X3	0,866900705	0,866643491	0,947825671	1

¹ Muallif ishlanmasi.

² Muallif ishlanmasi.

EvIEWS10 dasturiy paketidan foydalangan holda amalga oshirilgan regression tahlil jarayonida aniqlangan parametrlar hamda modelning ahamiyati dastur tomonidan hisoblangan asosiy baholash ko'rsatkichlari orqali baholangan [5].

3-jadval

“Chortot” MCHJda tanlangan omillarning bog'lanish xususiyatlari va tuzilgan omilli model sifatining asosiy ko'rsatkichlari¹

Dependent Variable: “Chortoq” MCHJ

Method: Least Squares

Date: 01/19/24 Time: 17:53

Sample: 2014 2024

Included observations: 10

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
Boshqaruv xodimlari soni, X_1	124.0304	40.60515	3.054549	0.0224
Boshqaruv xarajatlari, X_2	-2.524724	1.579384	-1.598550	0.1610
Kapital qo'yilmalar hajmi, X_3	0.038058	0.022959	1.657681	0.1485
Tasodifiy omillar umumiy ta'siri, ϵ	290.7805	127.6243	2.278410	0.0629
R-squared	0.981073	Mean dependent var		1068.000
Adjusted R-squared	0.971609	S.D. dependent var		581.1062
S.E. of regression	97.91406	Akaike info criterion		12.29523
Sum squared resid	57522.98	Schwarz criterion		12.41627
Log likelihood	-57.47616	Hannan-Quinn criter.		12.16246
F-statistic	103.6677	Durbin-Watson stat		1.742268
Prob(F-statistic)	0.000015			

Aniqlangan ma'lumotlardan foydalangan holda “Chortoq” MCHJda sof foyda hajmi va unga ta'sir etuvchi omillar ta'sirida o'zgarishining ko'p omilli ekonometrik modeli tuzildi. Unga ko'ra ushbu jarayonni ifodalovchi

$$y = 124,03 \cdot x_1 - 2,524 \cdot x_2 + 0,038 \cdot x_3 + 290,78 \quad (1)$$

regressiya tenglamasi tuzildi.

Dasturiy paketdan foydalangan holda tuzilgan model va uning parametrlarining ishonchliligi hamda adekvatligini bir necha mezonlar asosida tekshirib, natijalar aniqligiga ishonch hosil qilish lozim. Aniqlangan trendda avtokorrelyatsiya belgilangan optimal chegaradan bir oz pastligi (DW=1,74) va boshqa mezonlar bo'yicha talabga javob berganligidan yuqorida aniqlangan (1) — regressiya tenglamasi ishonchli deb topildi va adekvatligi isbotlandi[6].

¹ Muallif ishlanmasi.

Ko'p omilli ekonometrik modeldan foydalangan holda oziq-ovqat faoliyati bilan shug'ullanuvchi korxona sof foydasi hajmining boshqaruv omillari ta'sirida o'rta muddatda, ya'ni 2025-2028-yillarda o'zgarishi qiymatlarini 5-jadval asosida ifodalandi.

4-jadval

2025-2028-yillarda "Chortoq" MCHJda sof foydaga kapital qo'yilmalar va boshqaruv faoliyati ko'rsatkichlarning prognozlari¹

Yillar	Sof foyda, mln. so'm (Y)	Boshqaruv xodimlari soni, kishi (X ₁)	Boshqaruv xarajatlari, mln. so'm (X ₂)	Kapital qo'yilmalar hajmi, mln. so'm (X ₃)
2025	2227	34	1265	23991
2026	2417	37	1378	26710
2027	2610	40	1490	29429
2028	2676	42	1603	32149

Tuzilgan ko'p omilli modeldagi o'zgaruvchilar koeffitsientlari asosida har bir omil qiymatining qo'shilgan bir birligi hisobiga natijaviy omil qiymatining qanchaga o'zgarishini baholashimiz mumkin bo'ladi. Jumladan, "Chortoq" MCHJ da boshqaruv xodimlari sonining qo'shimcha 1 birlikka ortishi korxona sof foydasi hajmining 124,03 mln. so'mga ortishiga, boshqaruv xarajatlarining 1 mln. so'mga ortishi natijaviy ko'rsatkichning 2,524 mln. so'mga kamayishiga, kapital qo'yilmalar hajmining 1 mln. so'mga ortishi natijaviy ko'rsatkichning 38 ming so'mga ortishiga olib keladi. Tanlab olingan asosiy omillardan tashqari boshqa omillarning barchasi birgalikda natijaviy omilning 290,78 mln. so'mga ortishi modeldan ko'rinadi[7].

Taklif etilayotgan ko'p omilli modellardan har ikki korxonada foydalanishda har bir omilning korxonalar bo'yicha endogen omilga ta'sir kuchini hisobga olish lozim. Bunda "Chortoq" MCHJ boshqaruv xodimlari sonini o'zgartirmagan holda boshqaruv xarajatlarini oshirishga e'tibor qaratishi maqsadga muvofiq. Aniqlangan trend modeldan foydalanish korxonadagi boshqaruv jarayonini tashkil etishda kiritilayotgan resurs hajmini to'g'ri taqsimlagan holda omil birligidan olinadigan samarani optimallashtirish imkonini beradi[8].

Ko'p omilli bog'lanish asosida aniqlangan trend modellari kelgusi davrda soha faoliyati asosiy ko'rsatkichlarining tanlangan omillar ta'sirida ma'lum bir chegaradagi xatoliklarni hisobga olgan holda o'zgarishini oldindan prognozlash imkonini beradi [9].

Eviews10 dasturiy paketidan foydalangan holda amalga oshirilgan regression tahlil jarayonida "Chortoq" MCHJda aniqlangan parametrlar hamda modelning ahamiyati dastur tomonidan hisoblangan asosiy baholash ko'rsatkichlari orqali baholangan. Dasturiy paket asosida amalga oshirilgan tahlil natijaviy omilning ta'sir etuvchi omillar bilan ko'plikdagi korrelyatsiyasi $r=0,9904$ ga, determinatsiya koeffitsienti $R^2=0,9810$ ga teng ekanligini ko'rsatmoqda. Bu esa ta'sir etuvchi omillar

¹ Muallif ishlanmasi.

bilan natijaviy omilning yuqori zichlikda korrelyatsiyaga ega ekanligini va hisoblangan ko'rsatkichlar bilan real ko'rsatkichlar orasidagi farq sifatidagi qoldiqlarning ham zich bog'langanligini ko'rsatadi.

Yuqoridagi tahliliy ma'lumotlar hamda ko'rsatkichlar qiymatlarini baholash asosida "Chortoq" MCHJda kelgusi davrda rivojlantirish strategiyalari asosida ssenariylar ishlab chiqish jarayonida qo'llash mumkin.

Ushbu oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarishga ixtisoslashgan korxona o'z faoliyatini boshqarish jarayonida yuqorida ishlab chiqilgan ko'p omilli modeldan foydalangan holda quyidagilarga asosiy e'tiborni qaratishi lozim:

- boshqaruv xarajatlarini oshirmagan holda boshqaruv xodimlari sonini ma'lum miqdorgacha oshirishi mumkin, model bo'yicha boshqaruv xodimlari sonining ortishi sof foyda hajmining ortishiga olib kelsada, boshqaruv xarajatlarining ortishi natijaviy ko'rsatkich hajmining pasayishiga olib keladi;

- mavjud resurs bazasiga tayangan holda korxona tomonidan qo'shimcha investitsiyalarning jalb etilishi ham korxona sof foydasi hajmining qo'shimcha o'sishiga olib keladi, biroq ushbu qo'shimcha o'sish hajmi unchalik yuqori emas. Bundan ko'rinadiki, mavjud quvvatlar doirasida korxonaning ishlab chiqarish sikllari investitsiyaga to'yinish fazasiga o'tgan.

Tuzilgan trend modeldan foydalanishda ushbu korxonada boshqaruv nuqtai nazaridan kiritilayotgan resurslar (ekzogen omillar) hajmini har bir birlik qo'shimcha kiritilayotgan resurs birligidan olinadigan samarani hisobga olgan holda belgilash resurs samaradorligini optimal ta'minlash imkonini beradi hamda korxonaning muvozanatlashgan holda barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoati korxonalari faoliyatini strategik boshqarish mexanizmiga ta'sir etuvchi omillar va ularning o'ziga xos xususiyatlarini tadqiq etish asosida quyidagi xulosalarni qilish mumkin:

- oziq-ovqat mahsulotlariga ehtiyoj hamisha yuqori bo'lganligini, bu ehtiyoj bundan buyon ham ortib borishini hisobga olib, mazkur sohadagi tadbikorlik sub'ektlari faoliyatini yanada rivojlantirish zarur;

- oziq-ovqat korxonalarining xomashyo manbai bo'lgan qishloq xo'jaligida sanoat ishlab chiqarishning kichik sanoat korxonalariga davlat ko'magini berish hamda ularga qo'shimcha imtiyozlar yaratish; oziq-ovqat sanoati korxonalarini ishlab chiqarish salohiyati, bilimi hamda malakasini oshirish tizimini yangilash va takomillashtirish.

Shunday qilib, bir tomondan, oziq-ovqat sanoati korxonalarini strategik boshqarish usullari va mexanizmlarini yetarli darajada bilmaslik va ishlab chiqish darajasi va ushbu muammoning ilmiy va amaliy ahamiyati, ikkinchi tomondan, tadqiqoti mavzusini tanlashni belgilab berdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ziyavitdinova N.M. Oziq-ovqat sanoati korxonalari faoliyatini iqtisodiy samaradorligini oshirish. Diss. i.f.n. Bux oz.ov YeSTI 155 b. B. – 2006.

2. Umarov I.Yu. Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish (Andijon viloyati misolida). Diss. i.f.n. AMPI 149 b. A. – 2009. Полухин А.А. Организационно-экономический механизм модернизации сельского хозяйства России/ А.А. Полухин// Аграрная Россия. – 2012 — №5 с. 23-29.
3. www.stat.uz -O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi rasmiy sayti.
4. Архипов В.М. Стратегический менеджмент. Учебное пособие. — СПб: Изд-во СПб гос. ин-та экономики и финансов, 1998. — 161 с.
5. Афанасьев В.Г. Общество: системность, познание и управление. — М.: Политиздат, 1981. — 432 с.
6. П.Баранчеев В. Стратегический анализ: технология, инструмент, организация // Проблемы теории и практики управления. — 1998. — №5. — С.85-92
7. Баутин В.М. Информационное обеспечение агропромышленного комплекса: методология, организация, эффективность. — М.: Колос, 1992. — 200 с.
8. Портер, М. 2001. Компетитион Moscow: Publishing House “Williams”, 495 п. П. 207.
9. Saidova D.N., Rustamova I.B., Tursunov Sh.A. «Agrar siyosat va oziq-ovkat xavfsizligi». –T.: O‘quv qo‘llanma. «O‘zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi Asosiy kutubxonasi» bosmaxonasi nashriyoti, 2016.12-b.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir:

Ingliz tili muharriri:

Rus tili muharriri:

Musahhih:

Sahifalovchi va dizaynerlar:

Xakimov Ziyodulla Axmadovich

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li

Karimova Shirin Zoxid qizi

Sadikov Shoxrux Shuxratovich

Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, sentyabr, 9-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta:

info@marketingjournal.uz

Bot:

[@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)

Tel.:

+998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. ГОСТ 7.56-2002 "Seriya nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlato standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**